

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งให้เห็นแนวโน้มถึงการเปลี่ยนแปลงอันหลากหลาย เป็นสภาพการณ์ที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสาร ที่พุ่งเข้าหาตัวคน ไม่ว่าจะอยู่ที่ใด ทำให้คนต้องคิดและตัดสินใจรวดเร็วขึ้น สังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นและ สิ่งที่สามารถรับมือกับโลกในปัจจุบันได้ คือ การเรียนรู้ ซึ่งหมายถึงเรียนรู้ที่จะคิด ตั้งรับ และปรับตัว รวมทั้งเรียนรู้ที่จะแสวงหาความรู้เพื่อจัดการกับปัญหาและสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกินกว่าตำราจะไล่ตามทัน ตลอดจนเรียนรู้ที่จะยกระดับการพัฒนาด้านจิตใจ และคุณธรรมเป็นหลัก เพื่อสร้างสมดุลกับโลกแห่งความเจริญทางวัตถุในอนาคต การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตจะช่วยให้คนและสังคม สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับเงื่อนไขและบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (วิษณุ บุญมาร์ตัน, 2549, หน้า 5) การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในสังคมปัจจุบัน ทำให้คนทุกคนจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ อยู่ตลอดเวลา มีการปรับตัวให้เท่าทันวิทยาการใหม่ ๆ ตามความต้องการของสังคม ทั้งนี้เพราะ ความรู้เกิดขึ้นได้ทุกวินาที ส่งผลให้การเรียนรู้ของผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทั้งในห้องเรียนและ นอกห้องเรียน จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย จากทั้งครูคน ครูเครื่อง และครูสิ่งของ ซึ่งการศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ นั้น ทำให้ผู้เรียนและครูผู้สอนสามารถเชื่อมโยงการเรียน การสอนเข้ากับวิถีชีวิต มีความรัก ความผูกพันกับท้องถิ่น เห็นคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและสามารถบูรณาการเพื่อมาปรับใช้กับวิถีไทยได้ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545, หน้า 44)

การจัดแหล่งเรียนรู้ที่มีสภาพแวดล้อม บรรยากาศ สื่อเทคโนโลยี ตลอดจนสิ่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้แก่ผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะสามารถเชื่อมโยงจากการเรียนรู้วิถีชีวิต มีความรักความผูกพันกับท้องถิ่น เห็นคุณค่าและอนุรักษ์วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและสามารถบูรณาการเพื่อมาปรับใช้กับวิถีไทย ดังที่ พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 12) ได้กำหนดให้รัฐส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และ

เทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้กันอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ก็ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มีจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ครูและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ สามารถจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

โรงเรียนบ้านเวียงฝาง เป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยระดับอนุบาลปีที่ 1 และ 2 มี 4 ห้องเรียน ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 มี 17 ห้องเรียน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง 3 มี 9 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 30 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียน 1,030 คน เป็นชาย 568 คน หญิง 609 คน ผู้บริหาร จำนวน 3 คน คณะครูที่ทำการสอน จำนวน 38 คน รวมทั้งสิ้น 41 คน (โรงเรียนบ้านเวียงฝาง, 2553) แนวการดำเนินงานของโรงเรียนได้กำหนด วิสัยทัศน์ของโรงเรียน คือ โรงเรียนจะพัฒนาระบบการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ควบคู่กับความรู้ด้านวิชาการตามหลักสูตร บนหลักการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้โดยอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย เพื่อให้ผู้เรียนเป็น คนดี คนเก่ง มีความสุข และมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของสังคม ดังนี้ คุณธรรมเด่น เน้นมาตรฐาน พัฒนากระบวนการ ประสานสัมพันธ์ ส่วนเป้าหมายของโรงเรียน คือ จัดการศึกษาที่มีคุณภาพที่สนองความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น ให้นักเรียนมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ เป็นผู้มีความคุณธรรมจริยธรรม ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โครงสร้างการบริหารโรงเรียนมีการแบ่งโครงสร้างการบริหารออกเป็น 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยมีรองผู้อำนวยการโรงเรียนรับผิดชอบดูแลการบริหาร 2 คน นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นที่ปรึกษาและมีส่วนร่วมในการบริหารงาน จำนวน 15 คน ลักษณะของการบริหารงานของโรงเรียนทั้ง 4 ด้าน ได้กำหนดในแผนปฏิบัติงานประจำปีซึ่งสอดคล้องกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยมีเป้าหมายการดำเนินงานที่เน้นผลงานตามมาตรฐานการศึกษา 4 ด้าน คือ มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานด้านการเรียนการสอน มาตรฐานด้านบริหารและจัดการ มาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนและแหล่ง

เรียนรู้ โรงเรียนได้ดำเนินการและมุ่งมั่นพัฒนาการจัดการศึกษาตามมาตรฐานทั้ง 4 ด้าน มาโดยตลอด โดยเฉพาะมาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนและแหล่งเรียนรู้ ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ส่งเสริมการปรับปรุงอาคารเรียนและอาคารประกอบให้มีสภาพพร้อมที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้เรียน โดยคำนึงถึงธรรมชาติและวัยของผู้เรียน จัดทำห้องเสริมศักยภาพการเรียนรู้ เช่น ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ห้องเรียนทางไกลผ่านสัญญาณดาวเทียม ห้องปฏิบัติการวิชาชีพ ช่างอุตสาหกรรม และแหล่งเรียนรู้วิชาชีพเกษตรกรรม เป็นต้น อีกทั้งส่งเสริมการพัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้าที่สำคัญของผู้เรียน ดำเนินการจัดตั้งศูนย์พัฒนาการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระ และเพื่อการศึกษาวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่น การเชื่อมโยงจากการเรียนรู้สู่วิถีชีวิต ให้มีความรักความผูกพันและเห็นคุณค่าร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของท้องถิ่น จึงมีการดำเนินการจัดตั้งห้องศูนย์ประวัติศาสตร์ บ้านเศรษฐกิจพอเพียง สวนสมุนไพร รวมถึงการจัดทำข้อมูลสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาและเชิดวิทยากรในท้องถิ่นให้ความรู้เพื่อเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้ที่จะเกิดขึ้นแก่นักเรียน ซึ่งเป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และสร้างให้ผู้เรียนให้มีความสนใจในการศึกษาค้นคว้า และเป็นการสนับสนุนส่งเสริม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

จากรายงานการสรุปการดำเนินงาน กิจกรรมพัฒนาสื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ ของโรงเรียนบ้านเวียงฝาง (2553) ในการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกของโรงเรียนบ้านเวียงฝาง ทางด้านบุคลากร มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งบุคลากรภายในโรงเรียน และบุคลากรในชุมชนซึ่งยังนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนไม่เต็มที่ ยังมีการจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่แค่เฉพาะในห้องเรียน เนื่องจากครุมีภาระงานมากทำให้ไม่มีเวลาดพานักเรียนออกไปเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เมื่อแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ขาดการใช้งาน การพัฒนา ดูแลรักษา ส่งผลให้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่เสื่อมโทรมลงไปตามสภาพและกาลเวลา หรือไม่ก็กลายเป็นสถานที่ปฏิบัติกิจกรรมอย่างอื่นหรือปล่อยทิ้งไว้ ซึ่งโรงเรียนบ้านเวียงฝางตั้งอยู่ใน เขต อำเภอฝาง ที่มีแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ เชิงท่องเที่ยว และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สำคัญหลายแห่ง แต่ยังขาดการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับตามความต้องการของท้องถิ่น ขาดการประยุกต์ปรับภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาไทยกับปัญญาสากล เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบคุณค่าภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชนส่วนในการใช้เทคโนโลยี โรงเรียนบ้านเวียงฝางมีเทคโนโลยีที่เพียงพอแต่การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนยังไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากครูยังขาด

ความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยี ขาดการดูแลรักษาเทคโนโลยีบางชนิด เช่น คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ทำให้ชำรุดเสื่อมโทรมตามสภาพการใช้งานและขาดการจัดทำข้อมูลสารสนเทศสำหรับนักเรียนในการศึกษาแหล่งเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีจึงไม่มีประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากนัก เพื่อให้การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านเวียงฝางเป็นไปตามหลักการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และ มีการใช้แหล่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่องยั่งยืนเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนบ้านเวียงฝาง ผลการศึกษาที่ได้ อาจสามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

การศึกษาคครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านเวียงฝาง

จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคครั้งนี้ ได้แก่ ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 3 คน และครูผู้สอน จำนวน 38 คน รวมทั้งสิ้น 41 คน ในโรงเรียนบ้านเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2554

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาคครั้งนี้ เป็นการศึกษาสภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้ขอบข่ายและภารกิจการบริหารและการจัดการสถานศึกษา ตามแนวทางการบริหารโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543) ครอบคลุมในด้าน (1) บุคลากร (2) อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และ (3) สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาคครั้งนี้มีนิยามศัพท์เฉพาะดังนี้

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง สถานการณ์ หรือบุคคล ที่เป็นแหล่งข้อมูล และมีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุน ให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

บุคลากร หมายถึง แหล่งเรียนรู้ที่เป็นครูผู้สอน วิทยากร ทั้งใน โรงเรียนและชุมชน ที่ให้ความรู้และสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

อาคารสถานที่ หมายถึง แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสิ่งปลูกสร้างในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ที่เป็นแหล่งข้อมูล หรือสนับสนุนการเรียนรู้ เช่น อาคารเรียน ศาลา อาคารบ้านเรือน หรือ วัด

สิ่งแวดล้อม หมายถึง แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวที่โรงเรียนได้สร้างขึ้นหรือเกิดขึ้นตามธรรมชาติที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่ผู้เรียน

สื่อและเทคโนโลยี หมายถึง แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนการสอนที่ได้ผลิตขึ้น หรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยี เช่น แอ็บบันทึกภาพพร้อมเสียง (วีดิทัศน์) แอ็บบันทึกเสียง สไลด์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึงกระบวนการต่างๆที่เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยี มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาครั้งนี้ สามารถนำไปใช้ในการวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่